

UNA DATA ASSENYALADA EN LA HISTÒRIA DEL CONVENT DOMINICÀ DE GIRONA

El dia 24 de setembre de l'any 1608 fou un dia assenyalat en la història del convent dominicà de Girona amb motiu del lliurament d'una relíquia de les despulles del beat Dalmau Moner, destinada a l'església parroquial del seu poble nadiu, Santa Coloma de Farners. Avui, gràcies a la publicació del *Dietari* de Jeroni Pujadas, feta enguany i portada a cap pel Patronat de la Fundació Salvador Vives Casajuana, coneixem tots els detalls d'aquest lliurament que tingué lloc a l'església del convent de sant Domènec de Girona.

El cronista d'aquest esdeveniment fou el propi Jeroni Pujadas, que ens n'ha deixat una minuciosa i detallada relació escrita en llatí i que nosaltres traduirem al català.

Però abans de transcriure aquesta relació voldríem puntualitzar algunes dades referents a l'entrada del beat Dalmau a l'Orde dominicana i als seus estudis que han quedat, ens sembla, sense aclarir.

És cert que es desconeix la data de la seva naixença i queda en l'obscuritat la del seu ingrés a l'Orde, però hi ha algunes dates que ens poden orientar.

El P. Coll, en unes fulles soltes que no porten signatura, però que suposem escrites per ell, assenyalava com a data probable de la seva naixença vers l'any 1290, i que a l'edat de 15 anys prengué l'hàbit en el convent de Girona. En canvi el P. Diago en la seva «Historia de la Provincia de Aragón», en la biografia del beat Dalmau, que, segons ell, és la mateixa que va escriure el P. Nicolau Eymerich, també gironí, amb el títol «Vita beatae memoriae Fr. Dalmatii Moneri conventus gerundensis alumni sanctitate, vitae specialis», traduïda, però, al castellà, afirma que ingressà a l'Orde quan tenia l'edat de 23 anys.¹ I el mateix diuen Barraquer i el P. Paulí Alvarez

¹ Por eso se puso en camino hacia Girona y en el monasterio que la Orden

en les seves respectives biografies del beat, advertint que Barraquer assenyala la data de la seva naixença en 1291,² i el P. Paulí Alvarez, encara que no esmenta la data de la seva naixença, també afirma que prengué l'hàbit als 23 anys de la seva edat.³

Ara bé, tots admeten que el beat va cursar l'estudi de la Lògica en el propi convent. I realment fou així, ja que en les Actes del Capítol provincial, celebrat precisament en el convent de Girona, l'any 1310, hi llegim: «Item assignamus conventui gerundensi... It. ad logicam fr. dalmasium moneri, fr. franciscum de montisona, fr. petrum de figarola, fr. dalmasium durandi, fr. R. de tharascone, fr. Bernardum de Scala, fr. P. de olvis, fr. R. de podio macuio, et fr. R. januarii, qui legat eis».⁴

Ara bé, l'estudi de la Lògica en els nostres convents durava tres anys, i en algun d'ells a més de la *Lógica vetus*, en la qual s'estudiava la *Isagoge* de Porfiri, els *Predicaments*, les *Perihermeneies* i els *Elencos* d'Aristòtil, s'estudiava també la *Lógica nova*, és a dir els *Tòpics* d'Aristòtil, el llibre dels *VI Principis* de Gilbert de la Porrée i alguns tractats de Boeci com el llibre de les *Divisions* i el dels *Tòpics*, segons apareix per primera vegada aquesta divisió de la Lògica en les actes del Capítol provincial tingut a Barcelona l'any 1299.⁵ I cal remarcar que en el convent de Girona s'ensenyaven les dues Lògiques.⁶ Pensem que a l'any 1310, fra Dalmau Moner degué

tiene en ella tomó el hábito, de edad de veynte y tres años» (Francisco Diago, O. P., *Historia de la Provincia de Aragón de la Orden de Predicadores*, fol. 259, Barcelona, 1599).

² «Nació Moner en Santo Colema de Farnés en 1291, y a los 23 años de su edad tomó el hábito dominicano» (Cayetano Barraquer, *Casas de los Religiosos en Cataluña*, t. II, p. 68).

³ «En siendo de edad fue enviado a Gerona para que estudiase, y de allí pasó a Montpellier, donde florecía mucho el Estudio General... Siendo ya de 22 años cumplidos, determinó hacerse religioso de la Orden de Predicadores y al efecto volvió a Gerona y en el convento de aquella ciudad tomó el hábito, de edad de veintitrés años» (M. R. P. Fr. PAULINO ALVAREZ, O. P., *Santos, Bienaventurados, Venerables de la Orden de Predicadores*, 2.ª edic., p. 431, Vergara, 1919).

⁴ Ms. 241 de la Biblioteca Universitària de Barcelona, fol. 423.

⁵ JUAN GALLEGO SALVADORES, O. P., *Santo Tomás y los Dominicos en la Tradición teológica de Valencia durante los siglos XIII, XIV y XV*. Escritos del Vedat, vol. IV, p. 533.

⁶ *Ibid.*, p. 531.

cursar el darrer any de Lògica. Malauradament s'han perdut les Actes dels Capítols provincials dels anys 1308 i 1309, durant els quals segurament el nostre beat degué cursar dos anys de Lògica en el propi convent.

En les actes del Capítol provincial de Lleida de l'any 1312, Fr. Moner és assignat al convent de Tarragona com a professor de Lògica: «et fr. dalmacium monerii qui legat eis».⁷ Dos anys durà el seu professorat de Lògica en el convent de Tarragona, ja que en les Actes del Capítol provincial celebrat a València l'any 1314, Fr. Dalmau és assignat al convent de València per començar els *Studia naturarum*. Així hi llegim en les Actes del Capítol esmentat: «Item conventui valentino... It. ad *studia naturarum*... fr. dalmacium monerii et fr. franciscum ferrarii qui legat eis».⁸ L'*studia naturarum* duraven dos anys, durant el quals els alumnes estudiaven algunes qüestions dels llibres naturals d'Aristòtil i quelcom de Metafísica i la filosofia moral.⁹

Hi ha una llacuna en les Actes dels Capítols provincials que s'han conservat fins ara, de manera que de l'any 1314 hem de passar a l'any 1321, i aquest any en les Actes del Capítol celebrat a Estella torna a aparèixer el nostre beat com a professor de gramàtica en el convent de Cervera: «Item, hi llegim, ad gramaticam... et fr. dalmacium monerii, qui legat eis».¹⁰ El P. Coll observa respecte al seu professorat de gramàtica en l'esmentat convent que «a pesar de ser un religioso muy preparado en filosofía y teología, llevado de su profunda humildad pidió a los superiores no enseñar más que gramática».

Segons el mateix P. Coll, el nostre beat fou traslladat del convent de Cervera al de Manresa, sense concretar la data.

És cert que l'any 1328 fou assignat novament al convent de Cervera, com ens ho assabenten les Actes del Capítol provincial celebrat a Osca en l'esmentat any: «Conventui cervarensi... Item fratres dalmacium Monerii, jacobum de Colle, et jacobum drapini».¹¹

L'any següent és assignat a la casa de Balaguer (encara no era convent), en la qual va romandre un parell d'anys. Així ho llegim

⁷ Ms. 241 ja citat, fol. 436.

⁸ *Id.*, fol. 447.

⁹ JUAN GALLEGO SALVADORES, O. P., article ja citat, p. 533.

¹⁰ Ms. 185 de l'Arxiu de la Facultat de Fil. i Lletres de Saragossa, pp. 109-110.

¹¹ Ms. 185 ja citat, p. 125.

en les actes del Capítol provincial tingut a Tarragona l'any 1329: «Domui de Balagario deputamus fratres... dalmacium monerii».¹²

A l'any 1331 fou destinat definitivament al seu convent de Girona, on lliurant-se a una vida de rigorosa penitència i de mortificació, morí el 24 de setembre de 1341. L'assignació al seu convent la trobem en les Actes del Capítol provincial tingut al convent de Xàtiva: «Item conventui gerundensi assignamus... Item fratres bernardum deolofeu, petrum de comellis, dalmacium monerii et fr. anselmum de Algerii».¹³

I ara, després d'haver fixat les dates dels seus estudis i de les assignacions a diferents convents recolzats en el testimoniatge cert i segur de les Actes dels Capítols provincials, hem de descartar en primer lloc l'afirmació falsa i equivocada de Diago, de Barraquer i del P. Paulí Alvarez els quals, com hem vist, posen la data de l'ingrés del beat al convent a l'edat de 23 anys, doncs si, com diuen, nasqué l'any 1291, hauria ingressat a l'Orde l'any 1314, i ja hem vist també que l'any 1310 ja estudiava la Lògica en el seu convent de Girona i que en 1314 començava l'*Studia naturarum* en el convent de València. Creiem molt encertada la data que fixa el P. Coll en el seu ingrés a l'Orde, la de 1305.

També hem de descartar l'afirmació de que abans d'ingressar a l'Orde, després d'haver estudiat la gramàtica en algun col·legi de Girona se n'anà a Montpeller, on floreixia molt l'Estudi general. En primer lloc perquè en els diferents Estudis generals només hi eren admesos els frares de l'Orde de diferents Províncies. Per això, el P. Coll assenyala la data de la seva assignació a l'Estudi general de Montpeller l'any 1319, quan ja havia acabat els seus estudis de filosofia i teologia.

I a propòsit dels Estudis generals de l'Orde sabem que en un principi no n'hi havia més que un sol, i aquest era el de París, al qual hi eren enviats tres religiosos de cada Província, però amb el temps augmentant el nombre d'aquests els assistents al Capítol general de 1246 tingut a París varen establir quatre més Estudis generals, un d'ells el de Montpeller. I en el Capítol general celebrat a Bologna l'any 1285 se n'establiren dos més, un d'ells a la Província d'Espanya, i creiem que fou el de Barcelona.¹⁴

¹² *Ibid.*, p. 134.

¹³ *Ibid.*, p. 148.

¹⁴ FR. VINCENTIUS MA. FONTANA, *Constitutiones, Declarationes et Ordinatio-*

I diguem de pas que l'Estudi general de Girona fou establert pel Capítol general celebrat en el convent de Santa Maria de la Minerva l'any 1629, en les Actes del qual hi llegim el següent paràgraf inclòs en les ordenacions referents a la Província d'Aragó: «Erigimus in studium generale huius provinciae conventum Gerundensem, de Aierve et civitatis de Xativa cum omnibus gratiis et privilegiis ceterorum studiorum generalium nostri Ordinis».¹⁵

I feta aquesta digressió o incursió als estudis del beat Dalmau, tal vegada una mica massa allargada, passem ara a referir l'acte notable i digne de recordança del lliurament d'una canyella de les despulles del beat gironí als feligresos de Santa Coloma de Farners.

L'escriptor de la relació és Jeroni Pujadas Moner, doctor en dret civil i canònic, advocat ordinari de Barcelona i jurista del Consell de Cent, i que fou nomenat assessor ordinari i comissari general del comtat d'Empúries per l'excel·lent senyora dona Joana de Cardona i d'Aragó, comtessa d'Empúries, i que diu de si mateix que «so in 8 gradu (de parentiu) ab dit sant».

A ell es deu principalment l'haver pogut aconseguir la dita reliquia «y de fet lo que ha pogut que s'alcansàs dita reliquia, y de consentiment del senyor bisbe de Gerona, fiu la minuta del acta de la donació de dita reliquia, perquè estigués un poc ornada per aportar força en esdevenidor en cort romana, però en lloc de narració del què en dit acte passà, posaré ací la minuta predita que fou del tenor següent». Aquesta minuta està escrita en llatí de la qual nosaltres en donem la versió catalana.

Heus-la ací:

«El dia 24 de setembre de 1608, en l'església de Sant Domènec del Convent de l'Orde de Predicadors de la ciutat de Girona, al migdia aproximadament, després de celebrada solemnement la missa, trobant-se presents personalment el molt il·lustre i reverend senyor Francesc Arèvalo de Suazo,¹⁶ per voluntat de Déu i de la Santa Seu, bisbe de Girona, i conseller reial, i el molt reverend Pare Fra Jeroni Prats, prior del dit convent, revestit amb l'alba i l'estola, amb

nes Capitulum Generalium S. Ordinis Praedicatorum. Ab, anno MCCXX usque ad MDCL, p. 615, Romae, MDCLV.

¹⁵ REICHERT, *Acta Capitulum Generalium*, vol. VII, p. 37.

¹⁶ Francesc Arèvalo de Cuaço, segovià, prengué possessió de la Seu gironina el 26 de juliol de 1598. Va morir a Arenys, altres diuen a Mataró, d'un accident el 10 de gener de 1611 (VILLANUEVA, *Viaje literario*, t. XIV, pp. 96-99.

les que havia celebrat la missa, i els frares T. T. etc. que componien i representaven el Capítol i el convent del seu monestir, i Joan Pou Gallart, fosser, Onofre Finestres i Bernat Jofre, obrers de la parròquia de la població de Santa Coloma de Farners, de la diòcesi de Girona, Pau Moner, hereu de la masia Moner (on nasqué l'infrascript sant Dalmau Moner), Joan Tordera i Moner, Jeroni Bonyo, etc. i altres gairebé tres-cents homes del poble i de la parròquia esmentats, representant la llur comunitat i llur consell, es presentaren en pública processó des de l'esmentada Santa Coloma de Farners per l'efecte infrascrit davant de l'altar de la capella del sepulcre de sant Dalmau Moner, que fou religiós del convent i monestir i de l'Orde dels frares predicadors, el qual sepulcre está situat al final i molt aprop de la porta de la dita església, on en un antic mausoleu de marbre, ja des de molt de temps reposen, són venerats i honorats els ossos del dit sant Dalmau Moner.

L'esmentat Pau Gallart, Onofre Finestres, Bernat Jofre i Pau Moner etc i tots els altres homes del poble suara nomenats, per mediació de Jeroni Pujades Moner, doctor en ambdós drets, ciutadà honorat de Barcelona (i també parent de dit sant), varen exposar de paraula o feren als esmentats molt il·lustre i reverendíssim senyor bisbe i al reverend prior, i a cada u d'ells respectivament, que com els mateixos homes de l'esmentat poble que abans d'ells havien mort els seus pares, amb un afecte ardentíssim de devoció principalment de nou anys ençà desitjaven posseir alguna relíquia del cos de l'esmentat sant Dalmau en l'església de dita població, de la qual el mateix sant era nadiu, perquè a la seva pàtria fossin consolats amb la presència, pels mèrits del qual eren protegits i auxiliats amb dons celestials, i per obtenir aquesta gràcia havien delegat a dit Jeroni Pujadas Moner perquè després d'haver presentat l'afecte de la dita devoció al reverend mestre provincial de l'Orde de Predicadors, d'ell obtingués el que ells fidelment desitjaven. I el reverend Jeroni Baptista de Lanuça, llavors mestre provincial de dit orde de la província d'Aragó,¹⁷ havent acceptat dels qui justament ho demanaven, fou atesa la seva demanda, i havent disposat

¹⁷ Fra Jeroni Bta. de Lanuza fou elegit Provincial per primera vegada en el Capítol provincial tingut a València l'any 1596 i fou reelegit en el Capítol provincial de Saragossa l'any 1613. Pau V el nomenà bisbe de Barbastre el 20 de setembre de 1616 i d'Albarrací en 1623. Va morir el 15 de desembre de 1624.

fra Bernat Maiol,¹⁸ qui era llavors prior del dit convent de Girona, que el seu Capítol i convent fes elecció de la relíquia del cos de sant Dalmau que correspongués a la còngrua satisfacció de la devoció dels dits homes i del poble, i per causa dels pecats del poble no va poder obtenir-se el què es desitjava.

I més endavant i amb una segona intervenció de l'esmentat Jeroni Pujadas Moner fou obtinguda semblant gràcia pel reverend pare fra Bernat Sarrià, mestre provincial del mateix orde,¹⁹ no obstant per la premura del temps o per obra de l'enemic invisible que sempre s'oposa a les bones obres, l'execució d'aquesta gràcia fou aplaçada fins el present, en que havent arribat la plenitud del temps, amb la llicència del reverend pare fra Rafael Rifós, mestre en teologia i vicari provincial,²⁰ per mitjà del reverend fra Jeroni Prats, prior de dit convent, fou comunicat als homes i al poble que persistien contínuament en la demanda i confiaven aconseguir-ho, que quan vinguessin a la dita església els fóra atorgat el que desitjaven.

I ells des del seu poble es traslladaren processionalment a la ciutat de Girona, que dista del poble unes dotze milles, i entraren a la dita església processionalment amb llicència del reverendíssim senyor bisbe, amb la clerecia i el poble, i minyons que s'alegraven d'una tan gran mercè, i que el reverendíssim senyor bisbe els atorgà d'edificar una capella a la pròpia església o una ermita en despoblat, i construir, edificar i erigir un altar de la confraria que havia d'establir-se en honor de dit sant Dalmau Moner a l'església parroquial de dita població o a l'ermita esmentada, i de tenir en pública i solemne i devota veneració i d'honorar, venerar i adorar la relíquia o la part del santíssim cos de sant Dalmau, que esperen aconseguir aviat del reverend pare prior Jeroni Prat i del Capítol i del convent.

I dit reverend prior accedí a donar una relíquia del cos santíssim de sant Dalmau Moner que ells anhelaven i desitjaven amb un afecte ardentíssim de devoció, i el mateix pare prior juntament amb

¹⁸ Era prior en 1599. D'ell diu el *Necrologi* que era «vir valde devotus i que morí el 13 d'agost de 1651, d'edat molt avançada.

¹⁹ El P. Sarrià fou elegit provincial l'any 1602.

²⁰ El P. Rifós ho fou en 1609. Fou nomenat bisbe d'Elna el 12 de desembre de 1618 i morí el 18 de desembre de 1620.

el seu convent i Capítol havia promès. Perquè Déu en el seu sant fos venerat en el seu poble i en la mateixa església que havia estat la mare i la nutricia al tan gran confessor s'alegrés i s'enriquís amb semblant tresor i fruits dels seus béns. I que el coneixement de les virtuts del sant fos causa de seguir el seu exemple i servir d'intercessor del poble davant de Nostre Senyor Jesucrist qui amb el Pare i l'Esperit Sant viu i regna Déu per tots els segles dels segles.

I el molt il·lustre i reverend senyor bisbe de Girona, responent a continuació, digué que aquells que demanen coses justes no se'ls deu negar l'assentiment i que se'ls deuen satisfer els seus desitjos perquè s'augmenti el culte diví i que es propagui la devoció a un sant tan gran, i per això ens va complaure i ens plau atorgar la llicència demanada etc., com realment ho fem etc. Manant, però, als dits homes i a tot el poble que avui és i en l'esdevenidor serà qui *in perpetuum* tots els anys el dia 24 de setembre, en el qual, l'esmentat sant va descansar en la pau del Senyor, en la dita església del poble i parròquia, celebrin la festa del Senyor, baix el precepte d'observança, i que la festegin amb una missa solemne i sermó que haurà de predicar un religiós de l'Orde de Predicadors del sant pare Domènec.

I l'esmentat Jeroni Pujadas Moner havent convocat en continent allà mateix els venerables Mateu Rossellat i Antoni Vivet, preveres hebdomedaris de l'església parroquial de Santa Coloma de Farners, i el venerable Salvi Serra, prevere, i Antoni Cubies i Montserrat Bosch, minoristes i que serveixen la dita església, i els esmentats Joan Pau Gallart, fosser, Onofre Finestres, Bernat Jofre, obrers, etc., els digué què els hi semblava d'açò que havia dit i expressat el dit reverend senyor bisbe. I havent tingut un breu canvi d'idees entre els preveres i clergues, el fosser, els obrers i d'altres amb l'esmentat Pujadas Moner, en continent, el dit Pujadas Moner parlant amb el senyor bisbe en nom dels venerables preveres i clergues i homes honrats i seglars presents, posats en peu, que estaven veient i escoltant, els digué amb veu alta i intel·ligible que ell en nom de la clerecia i dels habitants del dit poble besava les mans de la seva reverend jerarquia pel benefici tan gran que els atorgava. I lloava, o millor dit els esmentats preveres, clergues i tot el poble lloaven i aprobaven que la festa de sant Dalmau es fes i es celebrés tal dia cada any a la dita església, poble o lloc de la parròquia. I prometien a Déu Senyor nostre i a sant Dalmau que cada any per-

pètuament el dia 24 de setembre, dia en què va morir sant Dalmau, seria festa de precepte, tal com s'acostuma celebrar els diumenges i dies de precepte. I havent acabat de parlar Jeroni Pujadas i Moner, l'esmentat prior Jeroni Prats, en nom del seu Capítol i convent, digué: que tenint en compte l'especial devoció i l'ardent afecte dels òits Pau Gallart, etc. i de tota la població i de la parròquia que havien estat constants en demanar aquesta gràcia, i també comptant amb el consentiment dels reverends Mestres provincials i del Vicari provincial, que havien estat disposats en donar satisfacció als desitjos i al voler dels habitants de Santa Coloma de Farners.

I pujant damunt l'altar del sepulcre del cos de sant Dalmau, portant a les seves mans dues claus i havent obert amb elles una portà de fusta que formava part del retaule del mateix altar (en el qual hi ha pintada la imatge del mateix sant amb alguns fets de la seva vida) que com si fos un armari es tancava i s'obria, i una reixa de ferro que estava fixada al sepulcre de marbre, i extenent el braç dret, i ficant la seva mà dreta, sense que contingúes cap cosa, dins l'esmentat sepulcre en el qual es guarda religiosament el cos de dit sant Dalmau Moner, després d'una petita estona, clarament i públicament davant de tots els presents que estaven mirant i observant, ço és a la vista de molts canonges, militars, homes honrats i honestes dones, dels quals i de les quals estava plena tota l'església, traient el seu braç i la mà va treure de dit sepulcre i el mostrà a tota la multitud un os del cos del dit sant Dalmau que havia tret del seu sepulcre, i mantenint-lo aixecat, foren reclamats els magnífics Llàtzer Scura i el seu germà T. Scura i Llàtzer Gobert, doctors en arts i en medicina, i els cirurgians Miquel Guardiola i T. que també es trobaven presents i ells referiren al senyor bisbe que aquell os era el que vulgarment es diu una petita canyella del braç dret.

I feta la dita relació pels dits doctors i cirurgians, el reverend prior el posà a les mans de l'illustre i reverendíssim senyor bisbe, el qual va besar-lo amb molta veneració i el donà a besar als dits Rosell i Jeroni Pujadas i Moner, i a molts altres que també el besaren i l'adoraren. I en continent el senyor bisbe lliurà al dit Rosell hebdomadari el preciosíssim os i la sagrada relíquia dient-li i exposant-li que ell com hebdomadari la rebés en nom dels honrats homes i de tot el poble i que amb tota decència i honra la portés a l'església de Santa Coloma, i que allà estava obligat a què es guar-

dés devotament, piadosament i religiosament i que en això hi posés tot l'interès.

I l'hebdomadari Rosell, després d'haver-la rebuda amb molta reverència la va posar dins d'una petita arca de fusta forrada amb tela de color vermell, que vulgarment es diu de satí carmesí. La qual arqueta es tancava amb dues claus i així fou tancada, les quals claus les lluirà l'hebdomadari Rosell al senyor bisbe. I el mateix bisbe en retornà i encomanà una al dit hebdomadari. I l'altra la lluirà al dit Jeroni Pujadas Moner.

I en continent, havent cantat el càntic *Te deum laudamus*, els religiosos i la clerecia acompanyats d'una gran multitud d'homes i de dones desfilaren processionalment pels carrers i places de la ciutat fins a la porta de Santa Clara, que es troba en un dels suburbis de la ciutat, des d'on els frares retornaren al seu monestir i la clerecia i el poble se'n tornaren cada u al seu domicili.

Foren testimonis el reverend senyor Montserrat Guillo, doctor en sagrada teologia i dret canònic, arcedià Bisulduni, canonge de la seu gironina, T. Pasqual, doctor en sagrada teologia, canonge de la dita seu. Montserrat Soler, canonge de l'església col·legiata de Sant Fèlix de Girona, i el noble senyor Martí Agullana i Latras, cavaller de l'Orde de Sant Jaume de Spata, qui foren especialment nomenats i molts altres».

ALBERT COLLELL I COSTA †